

Obléhání hradů

Michal Mrázek

01.11.2022

Nežli přejdu k obléhání hradů a jejich projevům v archeologii, rád bych na úvod řekl několik málo slov k obranným prvkům hradů. Jejich obranu dělíme na aktivní a pasivní. Zatímco mezi prvky pasivní obrany počítáme hradby a příkopy, prvky aktivní obrany jsou mnohem rozmanitější. Jejich úkolem je odvézt boj co nejdále od jádra hradu a umožnit obráncům aktivně čelit útočníkům. K tomu využívají ochozy, parkán, bergfritové věže nebo třeba flankovací věže umožňující boční postřel. Příkladem hradu, jež ve své dispozici tyto prvky využívá, je například hrad Týřov, jehož předhradí má dispozici francouzského kastelu. Ve snaze udržet nepřítele co nejdále od hradeb a zamezit tak odstřelování hradu je v našem prostředí například husitský hrad Kalich.

Stejně jako hrady, i některá města disponovala obrannými prvky, jakými byly příkopy, hradby či věže. Součástí některých měst jsou i hrady se kterými se v parcelaci přímo počítá. Příkladem takového hradu na našem území je hrad Kadaň.

První zmínku o obléhání města v Čechách máme z roku 1249, kdy se obležení královice Přemysla ocitlo město Most. Někteří badatelé však považují za první obléhané město Prahu, jejíž obležení se uskutečnilo v témže roce. Zprávy o vojenských akcích můžeme hledat v písemných pramenech – kronikách, městských knihách či vojensko-technických spisech tzv. Krisbucher. Vojsko ve 13. a 14. století tvořila zemská hotovost, díky čemuž bylo značně různorodé. Panovník svolával vojsko z různých krajů, přičemž hlavní silou byla jízda. Vojsko mohlo být doplněno o žoldnéře a v případě měst i o městskou hotovost. V 15. století se objevují profesionální armády husitských svazů vedené hejtmany. Těžkou jízdu střídají pěší a střelci.

Postupíme-li ke konkrétním příkladům obležených hradů, nesmí chybět zmínka o Kunratickém hradu. Samotná stavba započala v roce 1411 a o jejím průběhu jsme informovaní díky dochovaným smlouvám. Již v roce 1412 na hradě vydává Václav IV., což svědčí o provozu hradu. Samotný hrad, ležící a ostrožně, je zřejmě jednou z nejlépe opevněných pevností Václava IV. (kupříkladu v porovnání s hradem Točnick, jehož obranné prvky jsou výrazně upozaděny za funkcí rezidenční). Výzkum hradu prováděla Libuše Jansová, dalším badatelem zájímajícím se o hrad byl Tomáš Durdík. Hrad měl v čele zřejmě věž, za níž se nacházel palác ve směru střelby (díky čemuž představoval menší cíl).

Hrad byl obležen posledního dne roku 1420 a obléhání úspěšně skončilo již v lednu 1421. Tábor obléhatelů se nachází v prostoru ostrožny a má plochu 2,3ha. Díky rovnému terénu minimálně poškozeném erozí se velmi dobře dochoval. Ostrožna je přepažená liniemi na západě a východě. Západní linii tvoří dva valy o výšce 1,5 a 1 metr. Geofyzikální průzkum zde také odhalil přítomnost kamenů, které snad mohly být součástí opevnění. V prostoru západního opevnění je předpokládáno stanoviště praku. Před západní linií předstupuje také opevňovací příkop, tzv. sapa. Východní linie rovněž tvořena soustavou dvou valů a nacházejí se zde také bašty. Samotná plocha tábora je poseta zahluobenými objekty – zemnicemi. Těch se zde nachází okolo 208. Geofyzikální průzkum rovněž odhalil některá topeniště. Zemnice tedy sloužily jako bydlení vojáků, ovšem jsou tu i takové, které sloužily i jako provozní

objekty. Analogii k tomuto táboru bychom mohli najít v Bechyni, kde se podařilo odhalit i střeleckou linii.

Dalším příkladem obleženého hradu je hrad Sion. Sídlo Jana z Dubé se ocitlo v obložení v roce 1437 a velitelem obléhacího vojska byl Janův příbuzný Hynce Ptáček. I z tohoto důvodu možná obléhání trvalo šest měsíců. V terénu se dochovaly 3 polohy obléhacích prací. Stopy po „důmyslných podkopech“, které Hynce zmiňoval ve svých zprávách do Prahy, se doposud nenašly. Na severní poloze se nalézají hlavní ležení a soustava valů, na jižní, dosud nekompletně prozkoumané, stopy po odstřelování hradu. Tarasy využívané pro ochranu tábora zřejmě v tomto případě neohrazovaly celou plochu ležení.

Povrchový sběr v okolí hradu přinesl informace o průběhu bojů. Celkem se zde našlo 56 hrotů šípů do kuší a luků a 39 projektilů do střelných zbraní. Lze se však domnívat, že činností detektorů byly některé artefakty ztraceny. Munice obléhatelů a obránců se lišila složením. Obránci používali projektily se železným jádrem. Na základě rozptylu střel identifikujeme 22 střel obránců, tři ztráty obléhatelů a 4 jejich vystřelené projektily. Nalezené projektily ukazují na širokou škálu palných zbraní, které byly použity.

Terénní relikty a hmotné pozůstatky obléhání nám umožňují rekonstrukce průběhu bojů a podávají o nich objektivní informace (což ne vždy dělají prameny písemné), což je činí velmi cenným zdrojem informací nejen pro archeologii.

Zdroje

- Durdík, T., 1984: Nový Hrad u Kunratic (Praha 4) a jeho postavení ve vývoji české hradní architektury. *Archeologica Pragensia* 5, 173–190.
- Koscelník, P. – Kypta, J. – Savková, J., 2013: Dobývání hradu Siónu roku 1437 Povrchový průzkum palebných postavení obléhatelů, *Archeologické rozhledy* LXV, 574-98.
- Kypta, J. – Podliska, J. 2014: Tábor obléhatelů na předpolí Nového hradu u Kunratic (1420/1421). *Archeologické rozhledy* LXVI, 609-632.
- Krejsová, J. 2008: K obléhání českých a moravských měst ve středověku, *Forum urbes medii aevi* V. Městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy 312–335.
- Křivánek, R. 2014: Geofyzikální průzkum v areálu husitského obléhacího tábora na předpolí Nového hradu v Praze – Kunraticích. *Archeologické rozhledy* LXVI, 633-650.
- Štítý království českého: Hrady dobyté : https://www.youtube.com/watch?v=VkBegu-6rbo&list=PLCtcJAAMeK5rpQRcvvd516TKukvBe_ay9&index=7